

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 35
mei 2020

Inhoud

Van de praeses	4
Over het Eerste Haagsch Gymnasium (H.A. Leenmans)	6
Terug (Romil Tsesmelis)	8
Schoolkeuze of schooltoeval? (Saskia ter Kuile)	10
Uit het gemeentearchief: A.H. Nijhoff	12
Jeugdorkest Haganum	12
O tempora, o mores!	14
Notulenboek 1919	15
Uit het fotoalbum van Julius Röntgen	16
Kind School Scheiding (Denise Kentie).....	18
Filosofie en natuurkunde (Daniëlla Gidaly).....	22
De mortui	24
Uitslag zoekplaatje Socialiter 34 (Kees van der Vlis).....	24
Zoekplaatje Socialiter 35	27
Oproep Hans Groen	28
Socialiter	29
Colofon	30

Van de praeses

Conny Elderhorst (e.e. 1975)

Dit nummer van ons verenigingsblad bevat vier bijdragen van oud-leerlingen en vijf stukken uit het Gemeentearchief van Den Haag.

N.B.: voor alle bijdragen geldt, maar vooral voor de stukken uit het Gemeentearchief, dat (vooral) de spelling en de stijl intact zijn gelaten om recht te doen aan de authenticiteit.

Romil Tsesmelis (e.e.1980) is na 20 jaar gewoond en gewerkt te hebben in landen als Spanje, Portugal, Zuid-Afrika en Maleisië weer terug in Nederland. ‘Terug’ gunt ons een blik in zijn ervaringen als expat.

In ‘Schoolkeuze of schooltoeval?’ schrijft Saskia ter Kuile (e.e.1980) hoe zij via de Christelijke scholenvereniging het Maartenscollege in

Voorburg, waar zij zich niet thuis voelde, via haar grootvader op het Haganum is gekomen. Hij vond het een goede school waarop naar zijn mening de leukste meisjes zaten.

De bijdrage van Denise Kentie (e.e.1985) geeft inzicht in de rol die een school kan spelen voor leerlingen die met een scheiding van hun ouders te maken krijgen. Denise en haar man hebben initiatieven ontwikkeld ter bevordering van de bewustwording dat de school in een crisissituatie thuis daadwerkelijk een tijdelijke veilige plek kan zijn voor de kinderen.

Daniëlla Gidaly (e.e. 1973) heeft haar bijdrage de ondertitel gegeven: ‘Houdt Anaximander onbewust een pleidooi voor zelfstandige gymnasia?’ Carlo Rovelli, hoogleraar theoretische natuurkunde, schreef het boek Anaximander over de naar zijn mening ernstig ondergewaardeerde Oud-Griekse natuurkundige, geograaf, bioloog, en meteoroloog die leefde in de 6de eeuw v. Chr. Carlo Rovelli meent dat de oorzaak van de onderwaardering is te vinden in de hedendaagse, schadelijke scheiding tussen Humanities en Science; een actueel thema.

Uit het Gemeentearchief

A.H. Nijhoff

Antoinette Hendrika Wind (pseudoniem A.H. Nijhoff), oud-leerlinge van het Gymnasium Haganum, trouwde in 1916 met de dichter

Martinus Nijhoff (1894-1953). Zij verveelde zich stierlijk op onze school. Zij spijbelde veel, vond de leraren over het algemeen 'bekrompen' en was in veel opzichten verder in haar ontwikkeling dan haar klas- en leeftijdgenoten.

Die Haghe 1939

Het jaarboek Die Haghe van 1939 bevat een interessante passage in het artikel Over het Eerste Haagsch Gymnasium (onze school is in 1946 Gymnasium Haganum gaan heten). Het artikel is geschreven door Dr. H.A. Leenmans (1874 - 1954), leraar geschiedenis op onze school. In die tijd was de school gevestigd op het Westeinde. De slotalinea geldt m.i. nog steeds: 'Moge deze school, die ons niet onverschillig is, voortgaan zich zelve, door aanvaarding van het goede in jongere paedagogische inzichten, aldoor te vernieuwen, opdat zij haar doel bereike: het vormen van hare leerlingen tot critische, zelfstandig denkende mensen, die in wetenschappelijke zaken uitsluitend de norm der waarheid tot richtsnoer nemen.'

Jeugdorkest Haganum

Het Jeugdorkest Haganum gaf in 1982 het lustrumconcert in de Koninklijke schouwburg. Dit bleek voor herhaling vatbaar en riep de vraag op wat een schoolorkest eigenlijk is.

Notulenboek 1919

De notulen zijn met de hand geschreven en opgenomen in een lijvig schrift. Uit het notulenboek van de Algemene Vergadering van Leraren van het Gymnasium Haganum

uit 1919, nu 101 jaar geleden, zijn twee passages voor u geselecteerd: een over de lesduur en een korte passage over de geheime correspondentie.

O tempora o mores!

In 1958 heeft de Oudervereniging een enquête opgesteld. U kunt lezen welke vijf vragen de ouders toen belangrijk vonden, zoals bijv. 'Hoeveel maal per schoolmaand, meent U mag een leerling een bioscoop bezoeken?'

In 1969 was het schoolparlement opgericht, waarmee de ouders kennis konden maken, zoals blijkt uit het verslag van de ledenvergadering van de Oudervereniging.

In het verslag van de jaarvergadering op 30 oktober 1975 is te lezen dat Paul Verhoeven, oud-leerling van de school een korte inleiding geeft over zijn werk als filmregisseur en daarna zijn eerste film 'Feest' vertoont, die in 1962 op het gymnasium is opgenomen.

Tenslotte

Uit het fotoalbum van Julius Röntgen (e.e. 1965) ontving de redactie een serie foto's uit zijn schooltijd op het Haganum, voorzien van interessante bijschriften.

Kees van der Vlis (e.e.1980) geeft de uitslag van het zoekplaatje in nr. 34.

Ook in nr. 35 ontbreekt het nieuwe zoekplaatje niet.

Last, maar zeker *not least* vindt u twee oproepen van de heer Hans Groen (e.e. 1954).

Veel leesplezier gewenst.

“Over het Eerste Haagsch Gymnasium” door H.A. Leenmans,

verschenen in het Jaarboek Die Haghe, 1939.

Leerlingen. Het zou mij niet verwonderen als de oud-leerlingen van het Gymnasium aan het Westeinde (1874-1907) de meest schilderachtige herinneringen aan hun schooltijd bewaarden. Het gebouw was daar gelegen op het kruispunt van twee drukke verkeersstraten., in een buurt van meest kleine neringdoenden, waar het leven zich veel op straat vertoont en laat hooren. Wel een plezierige wijk voor de leerlingen: in de straat achter het gebouw bevond zich b.v. een huis, waarin draaiorgels werden “gestemd”, met het gesmoorde of plotseling uitbarstende geluid van een kermis; de politie kon er niets aan doen. Bovendien vernamen de leerlingen uit deze buurt opmerkingen, die in de woordenkeus en inhoud, in belangwekkendheid hoog uitgingen boven die der leeraren. En dan het gebouw zelf: daar was men thuis als in zijn hol. Alle lokalen hadden een eigen karakter: er was er één onder dat met vijf verschillende soorten behangselpapier was gedecoreerd; aan de voorzijde waren er twee, waarvan de ramen nooit geopend konden zijn wegens het straatrumoer, en de deuren niet wegens de geuren die de gang eigen waren en de doorklinkende les van het andere lokaal. Er was een “speelplaats” waarop van het fijne, zwarte modder stoof of sopte, al naar het weer; er waren verder lokalen die voor een oningewijde volkomen onvindbaar waren, bereikbaar slechts met een gids, die u voerde langs smalle, donkere gangetjes met hier en daar een paar treden, plotseling naar boven of naar beneden door volstrekt duistere portaaltjes, om dan te

belanden bij een klas, die in een soort tuinkamer gezeten, zich verheugde in het uitzicht op een grasveldje, afgesloten door een hoogen klimopmuur, waar zeer vele vogels huisden, terwijl het grasveldje een natuurreservaat bleek te zijn voor katten welker melodramatische conversatie het verre won van de welsprekendheid van welken leeraar ook. Al zijn al deze dingen, rationeel gesproken, groote bezwaren, psychologisch, vooral als elementen der herinnering, verfraaien zij eerder het beeld en tooien het verleden van onze jeugd met de kleuren van een avontuur. Het tegenwoordige gebouw is ruim, helder en rustig, heeft alle eigenschappen van een goede en hygiënische school – maar alle lokalen zijn eender, en er zijn geen stille schuilhoeken en onverwachte sluiptwegen ...

Natuurlijk verschillend de leerlingen, vergeleken bij vroeger, in aantal, herkomst en gedrag. Het spreekt vanzelf dat het aantal toenam met den groei van de stad en van het regeeringsapparaat: vele families vestigden zich hier, welker traditie of belang meebracht dat hare kinderen op het Gymnasium kwamen: de heele maatschappelijke ontwikkeling verder veroorzaakte, dat er veel meer gegadigden voor het Gymnasium waren dan vroeger: nu werd langzamerhand de school bevolkt met vogels van diverse sociale pluimage. Dit en de reflex der sociale ontwikkeling heeft natuurlijk eenigen invloed op de mentaliteit van alle betrokkenen en dat volstrekt niet in ongunstigen zin. Zoo

Westeinde rond 1900. Op de afbeelding het Westeinde, gezien naar de Riviervismarkt, links de Vleerstraat, rechts de Assendelftstraat. Het grote huis met het stoepje van enkele treden op de hoek van de Vleerstraat is het woonhuis geweest van Hiëronymus van Alphen (1746-1803). In 1827 werd er de Koninklijke Muziekschool gevestigd en later deed het dienst als Stedelijk Gymnasium. Bron: Gemeentearchief Den Haag. Uitgave: H. van Westerborg, Den Haag

is b.v. de *tucht* een andere dan vroeger, toen curatoren, veel meer dan nu tusschenbeide moesten komen, aan een leerling of ook aan een heele klas een schrobbeering toedienen, ja verscheiden malen een leerling voorgoed van de school verwijderden. Het onderwijs is misschien ook wel in zooverre gemakkelijker geworden dat nu niet meer, als vroeger in de verhouding tusschen leeraren en leerlingen de misverstanden van zéér uiteenlopende milieus een rol spelen en de onderlinge verhoudingen van ouders en kinderen zooveel nauwer en kameraadschappelijker is geworden. De

indruk, dien men van het gedrag der leerlingen in 't grootste deel van de 19de eeuw krijgt, is een zeer gemengde: men treft bij den leer-aar soms bijna uitsluitend *gezagshandhaving* aan, bij den leerlingen uitbarstingen van ruwe wanorde, of langdurige, doffe tegenwerking en onverschilligheid, waarover in de verslagen van de curatoren menig hartig woord wordt gezegd – al zal dan de gewone gang van zaken toch ook weer niet al te veel van die van nu hebben verschild.

Het jeugdleven kan zich, ook op deze school thans in veel talrijker vormen vertoonen, dan

vroeger. De leerlingen-bibliotheek echter is reeds een oud instituut: zij werd opgericht in 1882 door de leerlingen zelve, en zij wordt nog steeds door hen beheerd en grotendeels bekostigd. Er zijn sport-, muziek- en natuurverenigingen, er is een Bond van Haagsche Gymnasiasten en een eigen blad. Maar mijn bedoeling is niet een soort prospectus met aanbevelenden tekst te schrijven. Deze oude school kan nog voor zich zelf zorgen. Dat zij dit vermogen nog lang behoude en daardoor in Den Haag de oudste bewaarplaats blijve van de eerbiedwaardige traditie die aan een opvoeding in de klassieken en in de geschiedenis de heilzaamste werking toekent, een traditie, die in het internationaal humanisme ontsproten, hier, bij ons zoo oud is, ja ouder dan de

zelfstandigheid van het land – al wisselt haar inhoud sterk zooals die van zoovele historische begrippen; dat beteekent, dat ze een waarlijk levende traditie is, en geen versteende mythe. Zij ziet in de klassieke en historische opvoeding niet meer het paedagogisch panacée, maar een der elementen, waarvan de handhaving van uitnemend beschavingsbelang geacht wordt.

Moge deze school, die ons niet onverschillig is, voortgaan zich zelve, door aanvaarding van het goede in jongere paedagogische inzichten, aldoor te vernieuwen, opdat zij haar doel bereike: het vormen van hare leerlingen tot critische, zelfstandig denkende menschen, die in wetenschappelijke zaken uitsluitend de norm der waarheid tot richtsnoer nemen.

Terug

Romilos Tsesmelis (e.e. 1980)

Sinds kort woon ik weer in Nederland, na bijna 20 jaar weg te zijn geweest. Natuurlijk ben ik wel regelmatig teruggekomen, maar het is toch anders om ergens te wonen en te werken dan om alleen even op bezoek te zijn.

Ik ben eind 2001 naar Spanje gegaan, als 'expatriate' (expat), hetgeen volgens Google iemand is die buiten zijn geboorteland leeft. Die omschrijving is volgens mij te ruim en verwijst naar een emigrant. Een expat is een 'luke-emigrant', die wordt uitgezonden en die daarmee over een vangnet beschikt, als dingen misgaan. Voor mensen die op eigen initiatief

en middelen hun geluk in een ander land gaan beproeven heb ik groot respect. Natuurlijk, soms zijn ze naïef, maar je moet toch over ballen beschikken!

Nou zal ik niet beweren dat het expat-leven gemakkelijk is. Het is allang niet meer als vroeger, toen je in een exotisch land een villa kreeg met een paar bedienden en een vette auto met chauffeur, en je vrouw de hele dag aan het zwembad lag of aan het tennissen was. Ook dat komt nog voor, maar het is veel sporadischer. De meeste luke is er wel af! Daarbij wordt er veel meer op je gelet.

Weliswaar moest je vroeger als Bwana jezelf ook bewijzen, maar het statusverschil en de afstand met lokale werknemers waren veel groter. Vaak was je ook niet de enige, maar had je een aantal Westerse collega's om je heen die elkaar wederzijds ondersteunden. Omdat de communicatie tussen verschillende landen tegenwoordig zoveel intensiever is, en er veel meer mensen Engels spreken, komt het veel sneller uit, als je niet, of maar half presteert. Bovendien weten ze op het kantoor maar al te goed wat je kost, dus er wordt strak op gelet of je inderdaad de toegevoegde waarde hebt die je was toegedacht.

Dat laatste is best spannend. Als je net aankomt, weet je geen bal en als je pech hebt spreek je de taal van het land waar je je werkzaamheden moet verrichten niet of onvoldoende. Toen ik in Spanje aankwam, wist ik niet veel meer dan 'hola', 'izquierda' en 'derecha'. 2001 is ook lang geleden en in die tijd beheersten maar weinig Spanjaarden een andere taal. Ik had er stiekem op gehoopt in het begin met wat Engels weg te komen, maar die illusie heb ik snel opgegeven en alles uit de kast gehaald om Spaans te leren. Onderdompeling is de beste methode, zo wist ik, dus dat heb ik gedaan: Spaanse TV, radio, krant, boeken en naar de Spaanse bioscoop. Dat laatste was zo moeilijk niet: in het centrum van Madrid waren een paar theaters waar films in 'Versión original' werden vertoond, maar in alle andere waren ze nagesynchroniseerd en spraken de cowboys, Nazis en jawel, James Bond, allemaal vloeiend Spaans. Ik ben aardig wat keren in slaap gevallen tijdens voorstellingen! Niettemin, de methode werkte! Ik had daarbij de mazzel dat Spaans redelijk

snel te lezen is, als je Frans en Engels spreekt, dus het gevoel van totale desoriëntatie was ik binnen een paar weken kwijt.

Uiteindelijk ben ik lang in Spanje gebleven. Ik werd aardig geaccepteerd als 'guiro' (in ieder land hebben ze wel zo'n woord als 'gringo', 'gaijin', 'ang moh' of 'laowai') en de economie liep als een tierelier, hetgeen ons bedrijf geen windeieren legde. Totdat in 2008 met de crisis het hele kaartenhuis in elkaar stortte, en we na de zomervakantie ineens geen bal meer verkochten.

Ik liep al wat jaren mee inmiddels en snapte dat je in zo'n situatie al snel in de gevarenzone komt. Minder verkopen, betekent dat er minder bedrijf nodig is en daarmee minder management. Het is als iene-miene-mutte en ik was een sterke kandidaat voor 'poef'.

Gelukkig raakte ons bedrijf in Portugal ook in de problemen en had men iemand nodig om de lekken de dichtten. Ik keek wel linker uit dan me als vrijwilliger op te werpen, maar heb wat tactische initiatieven ontplooid om dicht aan de rand van de schijnwerpers te blijven. En jawel, ik werd gevraagd en was op tijd weg uit Spanje om het naaste deel van de reorganisatie te missen. Niet dat je aan de crisis ontsnapte in Portugal, hoor. Ze liepen daar net een beetje achter bij Spanje, dus ik stapte er met twee voeten opnieuw in. Uiteindelijk ben ik er drie jaar gebleven. De redding heb ik niet gebracht, helaas. Wel heb ik het uitgezongen, me suf gereorganiseerd (ook een kunst) en uiteindelijk een nuttige rol gespeeld bij de overname van een ander bedrijf, waarmee we het mijne hebben kunnen fuseren.

Daarna was ik zelf niet meer nodig. De crisis

was intussen verre van over en veel leuke managementvacatures waren er niet. Problemen waren er echter nog volop en ik had in ieder geval de reputatie opgebouwd van vent-die-je-om-een-boodschap-kunt-sturen. Daarmee begon het zwerven pas echt en zat ik iedere week in twee, drie landen. Best cool, als je er tegen kunt om niet te weten waar je volgende maand gaat zijn. Maar ok, dat went, en ik kende heel wat kerels van mijn profiel die wel degelijk wisten waar ze zaten, namelijk thuis, zonder job, en die aan iedere potentiële werkgever opnieuw moesten uitleggen dat het niet aan hen lag dat ze ontslagen waren. Dus ja, als er ergens naartoe gevlogen moest worden, dan ging ik wel!

En het had wel iets! Ik heb twee jaar in Zuid-Afrika gezeten, waar ik nooit had gedacht te komen, en twee jaar in Maleisië. Dat laatste moest ik Googelen! Ik wist dat er twee torens stonden in Kuala Lumpur en dat je opgehangen werd als je drugs binnen probeerde

te smokkelen. Oh ja, en dat het iets met Singapore te maken had, maar wat precies.....

Nou, inmiddels heb ik een vrouw uit Singapore, dus ik ben bijgespijkerd, en zij is met me meegegaan naar Shanghai, waar we de afgelopen twee jaar hebben doorgebracht. Bonus was dat zij vloeiend Chinees spreekt en mij daarmee een deel van de dagelijkse miscommunicatie bespaard is gebleven. China valt niet altijd mee, maar we vonden het uiteindelijk jammer om weer weg te moeten.

Nu is het weer een avontuur terug te zijn in Nederland. Ik moest eind December Rotterdam Centraal in via de achterkant om de metro te pakken, en kwam de toegangspoortjes niet door. Geen kip te zien, uiteraard, want in Nederland is alles geautomatiseerd tegenwoordig. Ik heb aardig moeten nadenken voor het bij me opkwam dat je een OV-chipkaart misschien bij een NS kaartjesmachine kunt kopen. Toen ik wegging had je nog strippenkaarten! Romil Tsesselis, e.e. 1980

Schoolkeuze of schooltoeval?

Saskia ter Kuile (e.e. 1980)

Inmiddels heb ik niet meer de leeftijd (bouwjaar 1961) dat ik me druk hoef te maken over de schoolkeuze van de kinderen. Want zoals het nu gaat, lijkt mij enorm stressvol voor kinderen, maar zeker ook voor ouders. Al met 10 jaar naar de eerste open dagen. Cito toetsen en schooladvies die dreigen je hele leven te bepalen. Met je twaalfde naar nog meer open dagen, inschrijven bij meerdere scholen en vaak

loten voor een plaats. Kiezen voor een schooltype, een tweetalige school, een technasium of juist een school met veel aandacht voor kunst en cultuur. Je carrière dreigt zo al op je tiende jaar te beginnen, wat me voor zowel kinderen als ouders ingewikkeld lijkt. Bij mijn eigen kinderen was er al een bepalende invloed van Cito en schooladvies, maar daarbinnen hadden ze nog ruimte om de school te kiezen waar

Saskia ter Kuile met Oud-rector Erik Bierman op de reünie van 2014

hun vrienden van de basisschool ook naartoe gingen, of toch naar die tweetalige school.

En hoe ging dat met mijzelf, hoe ben ik bij het Haganum terecht gekomen? Ik woonde in Voorburg en werd – zonder enige inspraak – door mijn ouders na de basisschool op de middelbare school geplaatst die het dichtst bij huis was. Dit was de Christelijke scholenvereniging het Maartenscollege. Mijn schoolloopbaan was tot op dat moment wat gefragmenteerd geweest. Mijn ouders waren expats die vaak – internationaal – verhuisden. Ik sprak thuis Duits, las in het Engels en leerde pas toen ik tien jaar was goed Nederlands. Wat niet hielp, was dat ik niet gelovig was opgevoed. Ik wist niets van de fijnere punten van de Nederlandse Rooms-Katholieke overtuiging. Ik kan de eerste twee en een half jaar bij het Maartenscol-

lege in Voorburg kort samenvatten: wij begrepen elkaar niet. Helemaal niet. Zo helemaal niet dat ik halverwege mijn derde jaar naar een andere middelbare school moest en dat ook wilde.

Dat was het moment dat mijn grootvader, een regent van de oudere stempel, ingreep. Die school in Voorburg had hij al nooit wat gevonden.

Paaps en weinig levensvreugde. Er was een school in Den Haag. Dat was de goede school. Hij had er zelf nooit op gezeten. Toen zijn ouders in Nederlands-Indië waren, woonde hij bij zijn grootouders in het Belgisch park en ging naar het VCL. Maar de leukste meisjes, ja, die zaten op het Haganum. Hij had al met 17 jaar een Harley Davidson en toerde daarmee over de Laan van Meerdervoort. Omdat hij bij het Haganum niet op de weg lette, maar op de meisjes, parkeerde hij zijn motor in de kar van de melkboer. De melkboer werd door de familie gecompenseerd en mijn grootvader raakte zijn Harley kwijt. Maar de meisjes van het Haganum, die was hij nooit vergeten. Zo kwam ik in het midden van het derde schooljaar - eind 1975 - op het Haganum terecht. En - uiteindelijk - begrepen wij elkaar wel.

Uit het gemeentearchief - A.H. Nijhoff

Wind, Antoinette Hendrika, (pseud. A.H. Nijhoff), oud-leerlinge van het Gymnasium Haganum

Antoinette Wind (Den Haag 1897 – Den Haag 1971) trouwde op 16 mei 1916 met de dichter Martinus Nijhoff (1894-1953).

Netty Wind werd geboren in Den Haag op het moment dat haar vader als ingenieur werkzaam was in de binnenlanden van Venezuela. Zij zou hem nooit zien, want de stoomboot waarop hij in juli 1898 de terugreis naar Nederland maakte, zonk op de Atlantische oceaan.

Netty's moeder zou niet hertrouwen. Samen met haar twee dochters woonde zij aanvankelijk bij familie in achtereenvolgens Groningen, Batavia en De Bilt. De lagere school bezocht Netty voor een deel in Utrecht en voor het laatste deel in haar geboorteplaats Den Haag. In dezelfde stad bezocht zij het Gymnasium Haganum, waar zij zich stierlijk verveelde. Zij spijbelde veel, vond de leraren over het algemeen 'bekrompen' en was in veel opzichten verder in haar ontwikkeling dan haar klas- en leeftijdgenoten.

Netty Wind schreef gedichten in *Rostra*, het blad van de landelijke gymnasiastenbond, en raakte betoverd door Martinus Nijhoff, een jongen die, een paar klassen hoger dan zij, en er al een dichterlijke levensstijl op na hield. Zij kregen verkering, en toen ze achttien was, raakte ze van hem in verwachting. Zij trouwden onder druk van haar aanstaande schoonfamilie, de uitgeversfamilie Nijhoff. Netty en Martinus Nijhoff vestigden zich niet lang na de geboorte van hun zoon Faan in het Gooi, waar een groot aantal schrijvers en kunstenaars woonde. Iedere avond was het drinken en dansen. Voor Netty Nijhoff was het een even verslavende als benauwende levenswijze, waaruit ze in 1920 wegvluchtte. Zij vertrok naar Parijs, samen met haar inmiddels vier jaar oude zoontje, en begon aan wat haar eerste boek moest worden. Ze stuurde een aantal hoofdstukken van 'Afstand', een roman die altijd een belofte zou blijven, aan de letterkundige en criticus Dirk Coster, vergezeld van vele uitingen van twijfel en zelfkritiek.

Lustrum 1982 Jeugdorkest Haganum

Heeft U ook zo genoten van het Lustrumconcert in de Koninklijke Schouwburg? Het was geweldig en voor herhaling vatbaar. Wat een tijd, geduld en enthousiasme moet erin gestoken zijn om zo'n prestatie te leveren.

Wat is dat schoolorkest eigenlijk?

Het is niet alleen een hobby van de heer Raphael

noch de verzamelplaats van hypermuzikale kinderen. Neen het is een verzameling jonge mensen die ieder op zijn niveau plezier heeft in het samen musiceren en die op deze manier een ongelooflijke hoeveelheid ervaring opdoet. Een ervaring die hun hele leven zijn waarde blijft behouden.

Ons schoolorkest is een unicum in de

Het optreden in 2014 van het Reünork.
Dit orkest bestaat uit huidige en voormalige leden van het schoolorkest.

gemeente Den Haag. Veel grotere scholen zien geen kans een orkest op te richten, maar bij ons doet 10% van de schoolbevolking mee. We spreken maar steeds over 'ons' orkest, maar dat klopt eigenlijk niet. Het orkest is namelijk een stichting met een eigen bestuur, een eigen kas en giro.

Nu is de samenstelling van het bestuur zeer nauw met de school verbonden. Voorzitter is de heer Bierman, penningmeester de heer Dubois, secretaris de heer van Raamsdonk, ver-

der als lid mevrouw Bijl en een afgevaardigde van het orkest, terwijl de heer Raphael als adviseur zitting heeft.

Het orkest is lid van de Haagse Federatie van Muziekgezelschappen, een overkoepelend orgaan, waarbij we ingeschreven staan als symfonieorkest. Het enige symfonieorkest dat er op de Haagse scholen bestaat. Door bemiddeling van deze federatie krijgt het orkest concerten toegewezen die meestal in bejaardencentra gegeven worden.

O tempora o mores!

Een greep uit de antwoorden op de enquête opgesteld door de Oudervereniging op 21 mei 1958:

1. Bent u vóór of tegen het houden van klasse-avonden?
In het algemeen was men vóór het houden van klasse-avonden.
2. Acht u het gewenst om op klasse-avonden het gebruik van alcoholische dranken te verbieden?
Deze vraag werd in het algemeen met kracht bevestigend beantwoord. Slechts in enkele gevallen werd vermeld dat op klasse-avonden voor de hogere klassen het schenken van zwak-alcoholische dranken toelaatbaar is, één inzender gaf de voorkeur aan bier boven coca-cola, één inzender vond dat een glas wijn een niet te verwaarlozen sfeer geeft die behoort bij de opvoeding.
3. Hoeveel maal per schoolmaand, meent U mag een leerling een bioscoop bezoeken?
Over het algemeen had men veel bezwaren tegen bioscoopbezoek. Enkel wilden in de lagere klassen in het geheel geen bioscoopbezoek, anderen alleen in excursieverband naar paedagogische films of documentaires.
4. Bent U tegen het verrichten van betaalde arbeid door de leerlingen?
Over het algemeen was men sterk gekant tegen het verrichten van betaalde arbeid tijdens het schooljaar. Uit enkele antwoorden viel overigens op te maken dat om financiële rednen ouders hun kinderen toestonden betaalde arbeid te verrichten.
5. Welke soort arbeid acht U ongewenst?
Over het algemeen werd zware lichamelijke arbeid ongewenst geacht. Verder arbeid in cafés, binnenshuis. Ook werd hersenarbeid ongewenst geacht.

Uit het verslag van de ledenvergadering van de Oudervereniging van het Gymnasium Haganum gehouden op 6 november 1969 in de aula.

Na de pauze laat een leerling de ouders kennismaken met het onlangs opgerichte schoolparlement. Dit is samengesteld uit leraren en leerlingen en allerlei wensen kunnen hier geuit en besproken worden. Als voorbeeld hiervoor wordt genoemd de wens van de leerlingen, om zich tijdens de grote pauze buiten de poort te mogen begeven. Over dit punt wordt gediscussieerd met de aanwezige ouders. De hr.v.d. Brandhof vertelt, dat dit verbod indertijd is ingesteld om baldadigheid en vooral ook het roken tijdens schooltijd te kunnen voorkomen.

Op de jaarvergadering van 30 oktober 1975 vraagt een der ouders of met de excursie naar Berlijn geen onnodig grote risico's worden genomen b.v. in verband met drugsmokkel. De rector meent, dat alle maatregelen door de Heer Roos genomen zullen worden om onaangenaamheden te voorkomen. Men vraagt zich wel af, of deze excursie voor zulke jonge kinderen al haar nut afwerpt.

Na de pauze houdt de Heer Paul Verhoeven, oudleerling van de school een korte inleiding over zijn werk als filmregisseur en daarna wordt zijn eerste film 'Feest', die opgenomen is in 1962 op het gymnasium vertoond. Daarna is er gelegenheid tot vragen stellen. De film is bij de ouders een groot succes en na nog een geanimeerd gesprek tussen zaal en regisseur moet helaas de bijeenkomst om 22.30 uur gesloten worden.

Notulenboek 1919

Twee passages uit het notulenboek van de algemene vergadering van leraren van het Gymnasium Haganum. Het is een schrift dat handgeschreven verslagen bevat.

Uit de buitengewone algemene vergadering op 2 april 1919 te 3 uur:

Aanwezig 13 leden. In het schrijven van B en W aan de curatoren met het verzoek de vraag te overwegen of de duur der lessen niet tot 60 minuten kan worden verminderd, waarvoor als argument wordt aangevoerd dat ze althans in Amsterdam op 55 minuten zijn gebracht. Blijkbaar hebben we hierin een poging te zien om ons maximum op 24 uren te laten door de lesuren op 55 minuten te stellen. Op verzoek van het bestuur heeft de rector zich bereid verklaard zijn argumenten ertegen in deze vergadering toe te lichten. De zaak zelf is een pedagogische kwestie. De rector ontkent dat in een uur van 50 minuten evenveel wordt afgedaan als in één uur van 60 minuten.

Hij geeft toe dat men voor een aantal vakken zou kunnen zeggen: als het niet anders kan,

dan moet men zich maar wat beperken, in hoeverre dit ook voor de oude talen toepasselijk kan zijn is twijfelachtig. Lessen van 50 minuten worden in de praktijk 45 minuten. Bij 60 minuten blijft meer tijd over om de les behoorlijk te verklaren.

Zeldenrust vraagt zich af of de zaak niet ook een psychologische kant heeft. Hij meent wel eens gelezen te hebben dat de aandacht der leerlingen moeilijk 60 minuten gespannen kan blijven.

Vergadering op 6 september 1919:

De voorzitter deelt mede dat de wethouder graag wil vernemen hoe het staat met de geheime correspondentie. Antwoord: als het hoofd van de school een rapport over een of andere leraar geeft, het behoorlijk is dat hij die leraar daarover op de hoogte stelt.

Uit het fotoalbum van Julius Röntgen (e.e. 1965)

Onlangs ontvingen we van Julius Röntgen een serie foto's van zijn schooltijd.

Geachte redactie, vandaag heb ik een paar foto's van geliefde docenten met mijn printer/scanner in zwart/wit gescand. Het gaat om de Heer de Voogd, die een goede verteller was maar wel een bijzondere eigenschap had: bij proefwerken stelde hij nooit inzichtsvragen, maar alleen als hij een bepaalde periode van de wereldgeschiedenis behandeld had: 'Frankrijk en Engeland'. En dan moest je alles uit die behandelde hoofdstukken opschrijven. Vergat je iets, dan kostte je dat punten.

Een andere foto is van de docent klassieke talen Van Gelder, die ooit een mooie vertaling van de Ilias had gemaakt. Hij was bevriend met de schrijver Greshof.

De twee volgende foto's tonen een excursie naar de Vlaardingse Vlietlanden die door de heer Brederveld (Biologie) werd georganiseerd. Hij leidde ook excursies naar de Beer.

Dan twee foto's van een schoolreis naar Twente. De eerste foto toont Mevrouw Westerouen van Meeteren in gesprek met Albert Huizinga en Cees Neisingh op het pad naar de Watermolen en het kasteel de bus staat op de Denekamper weg van Ootmarsum naar Dene-kamp.

De tweede foto is op dezelfde schoolreis genomen en toont v.l.n.r. de heer Riem, Mevrouw Westerouen van Meeteren, Klassieke talen, de heer van den Brink aardrijkskunde, Mevrouw Wuste, lichamelijke opvoeding voor meisjes en de leerling Eddie Kuiper.

Brederveld leidde de excursie naar 'De Beer' kort voordat het natuureiland ten prooi zou vallen aan de industrie, die de Tweede Maasvlakte nodig had voor de landingsplaats van Supertankers. Die excursie maakte van mij een latere Natuurbeschermer op het eiland Voorne Putten. Ik was 27 jaar penningmeester van de plaatselijke Stichting Natuur en Landschap Voorne Putten. Op dit eiland werkte ik o.a. mee aan de totstandkoming van Natura2000 gebieden Voorne's Duin van Natuurmonumenten en de Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap'.

De Heer Brederveld stelde zich op die gedenkwaardige dag in september 1957, dat de school weer begon als de Heer Brederveld 'Breed in het Veld'. Hij was voor mij een man die ik nooit zal vergeten. Zo enthousiast, dat hij met ons op een zondag op de fiets naar Hoek van Holland ging. Daar met bootje overvoer naar de spits van Rozenburg en bij de Heer Korfmaker vergunningen kocht, om het eiland 'De Beer' te betreden. Ik ben nog in crematorium Hofwijk bij de plechtigheid geweest. Ik werkte toen nog bij

De heren de Voogd (L)

.....en van Gelder

het Volwassenenonderwijs in Rotterdam in het 'Tweede Kans onderwijs'...

De heer Leen Brederveld was van 1952 tot 1978 als docent biologie aan het Haganum verbonden. Hij overleed op 30 maart 2007, op 94 jarige leeftijd. In een eerder nummer

van Socialiter (nummer 17) uit 2007, heeft Marc Dubois een artikel bijgedragen getiteld 'Herinneringen aan L.L. Brederveld'. Deze herinneringen van Julius Röntgen aan deze bijzondere docent zijn een prachtige aanvulling hierop.

Kind School Scheiding

Denise Kentie (e.e. 1985)

Voor mij is het, als oud-leerling van het Haganum, heel bijzonder om in Socialiter te kunnen schrijven over het project School en Scheiding. Dat is kort gezegd: welke rol kan de school spelen voor leerlingen die met een scheiding van hun ouders te maken krijgen. Het is dubbel bijzonder, omdat ik hierbij ook kennis geef voor Socialiter over het overlijden van mijn vader IJ.M.D. Kentie (IJsbrand) eindexamen 1955 (mijn vader was 16 toen hij eindexamen deed en ging studeren in Delft. Hij is geboren op 23 april 1939) en overleed op 7 mei 2017. Hij was een echte gymnasiast die de klassieken nog kon citeren toen mijn zusje Lydia en ik op het Haganum zaten. (Dit is mij nooit gelukt). Mijn vader was als ouder heel betrokken in de ouderraad van het Haganum en in de LOZG (Landelijke Ouderraad Zelfstandige Gymnasia), als die zo heet en nog bestaat. Toen mijn vader pas had gehoord dat hij ernstig ziek was, ben ik nog met hem naar de Couperuslezing geweest in september 2016. Hij heeft genoten van de lezing en het weerzien met zijn geliefde school.

Ik deed eindexamen in 1985. Toen ik in 1979 op het Haganum kwam, merkte ik dat ik in een klas zat met veel kinderen van gescheiden ouders. Ook later in mijn schooltijd ging ik veel om met kinderen van gescheiden ouders. Het intrigeerde mij op de een of andere manier en ik keek mijn ogen uit hoe het er bij hen thuis aan toe ging. Ik luisterde naar hun verhalen en het viel mij op, dat sommigen

goed contact hadden met beide ouders, maar dat het ook vaak zo was, dat het contact met de niet-verzorgende ouder niet goed was, of minimaal. Op school werd er eigenlijk niet over scheiding gesproken. We kregen ook geen les in relaties, psychologie of communicatie.

Toen ik ging studeren, ging ik op advies van mijn vader rechten 'doen' in Leiden. Het liefst wilde hij, dat mijn zusje en ik allebei naar Delft gingen. Ik vond mezelf echter geen bèta. Ik ging rechten doen, omdat het volgens mijn vader een echte studie was (beter dan een taal). Toen ik begon, dacht ik dat ik kinderrechter wilde worden.

Na mijn studie ben ik de advocatuur ingegaan. Ik ging in Breda werken bij een middelgroot kantoor, waar ik nog een algemene opleiding kon doen. Ik deed echtscheidingen, maar ook strafzaken, arbeidszaken, faillissementen en overnames. In die tijd (ik was toen 24), begeleidde ik mensen van de leeftijd van mijn ouders in hun scheiding en maakte mee, dat mannen van de leeftijd van mijn vader op mijn schouder uithuilden. Ik vond het nog niet mijn tijd om deze begeleiding te doen, vandaar dat ik een tijdlang andere rechtsgebieden heb gedaan en omzwervingen heb gemaakt via andere kantoren, waar ik vooral ondernemingsrecht deed. Uiteindelijk ging ik weer weer terug naar Breda en deed uitsluitend de familiepraktijk. Ik besloot deze laatste stap te zetten, nadat ik volgens de nieuwste terminologie 'plusmoe-

der' was geworden in een samengesteld gezin en moeder van mijn dochter Anna. Ik was en ben getrouwd met Pieter Stoop, die al jaren daarvoor gescheiden was en twee zoons had, die toen (in 1997) 4 en 6 jaar waren.

In die familiepraktijk besloot ik eerst de opleiding te doen tot scheidings- en familiemediator. Ik deed de specialisatieopleiding familie-recht en werd later ook forensisch mediator. In die laatste hoedanigheid werd ik door rechtbanken benoemd tot deskundige, die in de moeilijkste gevallen probeerde ouders nader tot elkaar te brengen om weer samen te kunnen functioneren als ouders. Lukte dat niet, dan adviseerde ik de rechtbank, hoe te beslissen of welke interventies te plegen.

's Avonds bij de haard besprak ik (uiteraard anoniem) met mijn man, die leerkracht was en ook een tijd IB-er op een basisschool) diverse lastige casus en vroeg hem voor mij rapporten te vertalen van de Raad voor de Kinderbescherming. Hij op zijn beurt vertelde over kinderen op school, die lastige scheidingen van hun ouders doormaakten en zich daarvoor vaak anders gingen gedragen in de klas. Ook besprak hij met mij, hoe lastig het is om op school om te gaan met vechtende ouders. Wij bespraken situaties en bedachten samen voor specifieke gevallen een goede aanpak.

Gaandeweg stelden wij samen een programma op voor een studiedag. De training bestond uit diverse aspecten van de scheidingsproblematiek, die de school binnenkomt of je het nu wilt of niet. Aan bod kwamen onder andere:

- Waar gaan ouders doorheen bij een scheiding (Welke scheidingsmethoden- of wijzen zijn er);
- Waar gaan kinderen doorheen tijdens een scheiding van hun ouders;
- Wat zijn je rechten en plichten als school (Een juridisch onderdeel, waarbij vooral van belang is te weten of beide ouders gezag hebben, of slechts een van hen);
- Hoe kun je iets betekenen voor kinderen, die een scheiding meemaken;
- Hoe kun je een kind blijven zien ook met de diverse wijzigingen die later ongetwijfeld optreden: verhuizing, nieuwe gezinnen, plusouders, nieuwe broertjes en zusjes enz.;
- Hoe ga je als school om met instanties, zoals CJG, de Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorginstellingen enz.

De directies van de scholen die wij trainden waren enthousiast en leergierig. Het was echter niet zo gemakkelijk, dat deze training zichzelf verkocht. Scholen ervaren vaak, dat zij al zoveel moeten qua methodes, leerlingvolgsystemen, gezond eten, genoeg bewegen, minder computeren enz. Dit maakt, dat scholen niet zitten te wachten op iets nieuws. De bedoeling is echter niet om scholen met nog iets op te zadelen, maar eerder om scholen te ontzorgen door eenieder (management, leerkrachten en docenten) wat vaardiger en handelingsbekwaam te maken. Wij zien juist, dat de onzekerheid het lastig maakt om met de problematiek om te gaan. terwijl de scheiding de school onvermijdelijk binnenkomt en effect kan hebben op een hele groep.

Wij zien veel scholen worstelen met dit probleem en maakten het zelf aan den lijve mee, toen de oudste twee kinderen van mijn man nog een scheiding doormaakten, toen hun moeder (de ex van mijn man) nog een keer ging scheiden. De school maakte toen ernstige fouten door de e-mails die bestemd waren voor de ouders te sturen naar hun (ex) stiefvader, die daar dankbaar gebruik van maakte door het tegen de moeder te gebruiken.

In 2016 werd door Jeroen Recourt in de Tweede Kamer gevraagd om een *divorce challenge* te mogen uitschrijven. Zijn motie werd gehonoreerd. Het doel was om het aantal vechtscheidingen terug te dringen, of in ieder geval kinderen te beschermen tegen de negatieve gevolgen van de scheiding van hun ouders. Uit onderzoek is gebleken, dat er inmiddels jaarlijks zo'n 80.000 kinderen te maken krijgen met ouders die uit elkaar gaan en dat het merendeel van deze scheidingskinderen een niveau lager uitstroomt. Ook is er sprake van overige neveneffecten, zoals verslavingsgevoeligheid, emotionele problemen en in een nog verdere toekomst: relatieproblemen.

Inmiddels heb ik als scheidingsmediator en overlegscheidingsadvocaat ik deel uitgemaakt van diverse vernieuwende bewegingen, zoals de introductie van de *collaborative divorce*, de overlegscheiding in Nederland. Ik heb samen met de huidige vice-praeses van Socialiter Marion Drielsma meegedaan aan het onderzoek van de Kinderombudsman naar de vraag of er

zoiets zou kunnen bestaan als een kindvriendelijke scheidingsadvocaat.

Ik werkte mee aan zo'n 4 à 5 ideeën die werden ingestuurd voor de *divorce challenge* en waarvan er uiteindelijk 1 ook koploper is geworden. Onafhankelijk van mij diende ook mijn man Pieter Stoop zijn plan in. Zijn plan was om iedere school thuis te maken in scheidingen door voor iedere school een scheidingsexpert te trainen. Het idee 'Iedere school een scheidingsexpert' werd uitgekozen om met een aantal anderen te komen pitchen in Den Haag voor een jury van onder andere rechters, hoogleraren, de Kinderombudsman en een aantal jongeren van onder andere Villa Pinedo.

Wij gingen namens Kind School Scheiding pitchen met onze driehoek: Kind (Marleen van de Ven als kindercoach), School (Pieter Stoop als leerkracht en voormalig IB-er en zelf ook Kiescoach), en Scheiding (ikzelf als trainer juridisch aspecten en vaardigheden).

Bij de bekendmaking van de 'winnaars' werd het idee van Pieter unaniem uitverkoren tot 1e koploper bij zowel de jongeren-, als de deskundigenjury. Wij waren bijzonder blij met het feit, dat wij zoveel mensen hadden kunnen laten inzien, dat de school een speciale plek is voor kinderen in scheidingsituaties. '#schoolthuisinscheiding' geldt namelijk in vele opzichten. De school kan in een crisissituatie thuis daadwerkelijk een tijdelijke veilige plek zijn voor de kinderen, waar alles

doordraait en je als kind kind kunt zijn. Een scheidingsbewuste school is voorts veilig voor de werkzame leerkrachten, ondersteunend personeel, maar ook voor de beide ouders.

Kind School Scheiding kreeg na de omzetting in Stichting EKSS (Expertisebureau Kind School Scheiding) een subsidie. Daarmee werd de website gebouwd (www.ekss.nl), werden zo'n 60 scheidingsexperts getraind (waaronder ook een handjevol onderwijsprofessionals uit het middelbaar onderwijs), talloze workshops gegeven op scholen en thema-avonden verzorgd.

Hoewel de *divorce challenge* een initiatief was, dat was neergelegd bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie, hoopten wij dat een samenwerking zou ontstaan met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vanwege de Jeugdzorg). Wij hoopten, dat André Rouvoet het plan verder zou steunen als opvolgende voorzitter van het platform Divorce Challenge. Tot ons groot verdriet gebeurde dit niet en is het idee verder niet meer naar voren gekomen. Rouvoet gaf wel aan, dat het belangrijk is, dat er een steunfiguur moet zijn, maar koos daarvoor de grootouders als voorbeeld. Volgens ons een gemiste kans, want grootouders kunnen goed steunfiguren zijn en supporters zijn voor kinderen, maar kunnen in situaties ook verworden tot ware hooligans. Degene die echt onpartijdig kan blijven en er alleen hoeft te zijn voor het kind, is de school,

de leerkracht of uiteraard een specifieke kindercoach.

Ondanks het feit, dat het plan geen verdere steun kreeg, zijn wij doorgegaan en dat geldt vooral voor Pieter. Hij timmert aan de weg, netwerkt veel, zoekt samenwerking met hogescholen en studenten en heeft onlangs een handboek geschreven. Het boek heet 'Omgaan met scheiding op school' en is uitgegeven door Instondo. Het boek maakt deel uit van de onderwijsserie 'Omgaan met ... op school'. Het boek is verkrijgbaar via www.instondo.nl. Het ISBN-nummer is ISBN978-94-6317-148-9. Hoewel het boek vooral is geschreven voor het basisonderwijs, is het praktisch toepasbaar op de middelbare school. Ook docenten, de mentor of decaan kunnen de school wegwijs maken in scheiding en het verschil maken voor kinderen in scheidingsituaties. In iedere klas zitten veel kinderen, die niet opgroeien in een kerngezin. Alleen al weten hoe de situatie is geeft deze kinderen erkenning. De tools hiervoor en de basiskennis die je nodig hebt als je werkt in het onderwijs, zijn te vinden in dit soepel leesbare boek.

Wij gaan door met onze missie 'iedere #schoolthuisinscheiding'. We zijn er nog niet, maar er is al veel veranderd door de diverse initiatieven, die kinderen de erkenning geven, die zij verdienen.

Voor wie meer informatie wil, kijk vooral op www.ekss.nl of mail naar denise@ekss.nl of pieter@ekss.nl.

Filosofie en natuurkunde, Dick Couprie en Carlo Rovelli

Houdt anaximander onbewust een pleidooi voor de zelfstandige gymnasia?

Daniëlla Gidaly (e.e. 1973)

Wat ik me vooral van natuurkunde kan herinneren is dat het me aanzette tot filosoferen. Vreemd genoeg was dat een van de redenen om na het behalen van mijn bèta diploma te kiezen voor een studie Rechten. Ik wilde niet filosoferen, niet zweven, ik wilde iets praktisch doen, met mijn laarzen in de modder. Maar filosoferen is blijkbaar een rode draad in mijn leven, want ook tijdens mijn studie rechten voelde ik me het meest aangetrokken tot het vak rechtsfilosofie. Wederom besloot ik mijn lot te tarten en dus ging ik in het bedrijfsleven werken, grote teams in de uitvoering aansturen, inderdaad met mijn laarzen in de modder. Maar natuurkunde en filosofie bleven trekken. Naast een studie Rechtsfilosofie op latere leeftijd leidde die voorliefde mij ook naar de boeken van Carlo Rovelli. Eerst omdat deze hoogleraar in de Theoretische Natuurkunde trachtte te doen wat volgens veel theoretisch natuurkundigen onmogelijk is, namelijk de meest recente natuurkundige inzichten in woorden uitleggen. Ik begrijp beslist meer van de woorden die Rovelli opschrijft dan van de wiskundige formules die ik weleens voorbij zie komen, maar om nou te zeggen dat ik het inmiddels bevat... Maar interessant is het wel, niet alleen het onderwerp, maar ook het eigen gevecht om te trachten iedere keer iets meer te bevatten. Het omdenken, je eigen wereld-

beeld loslaten en jezelf brengen naar een wereld waarin deeltjes op hetzelfde moment misschien wel op twee plekken tegelijk zijn, een wereld waarin er een tijdruimte veld is naast veel andere dimensies, een wereld waarin de tijd hier langzamer en daar sneller gaat en wat dat betekent, een wereld die niet in tijd uit te drukken is.¹

Ondertussen hebben de filosofische mijmeringen van Rovelli mij gegrepen. Soms ontroeren zijn filosofieën mij zelfs, zo poëtisch wordt deze hoogleraar in de theoretische natuurkunde regelmatig. En dus lees ik inmiddels niet alleen natuurkundige boeken van Rovelli, maar ook bijvoorbeeld het boek *Anaximander*. Dat boek gaat precies over de filosofische vraag wat de essentie van wetenschap is: Volgens Rovelli gaat het om de vaardigheid om het eigen wereldbeeld los te laten, open te staan voor andere ideeën en kunnen speculeren buiten de begaande paden. Rovelli bouwt daarin voort op het werk van een Haagse gymnasiast en filosoof: Dick Couprie.

Zowel Couprie als Rovelli hebben goede redenen om aan te nemen, dat Anaximander, een Oud-Griekse natuurkundige, geograaf, bioloog, en metereoloog die leefde in de 6de eeuw v. Chr. in Miletus, de eerste mens was die

¹ Carlo Rovelli, *The Order of Time*, Penguin Random House, 2018; Carlo Rovelli, *Reality Is Not What It Seems: The Journey to Quantum Gravity*, Penguin Random House, 2016

de sprong wist te maken van een wereldbeeld, waarin de wereld plat is, steunend op bijvoorbeeld een hele grote schildpad en de hemel boven ons is, naar een wereldbeeld waarin de wereld een soort steen is die drijft in de ruimte zonder te vallen en waarin de lucht zowel boven als onder ons is.

Allemaal leuk en aardig zult u zeggen, maar wat heeft dat met het Haganum te maken? Anaximander is, in ieder geval tot voor kort, ernstig ondergewaardeerd. Daar zijn meerdere redenen voor aan te wijzen, maar een daarvan is voor ons gymnasiasten extra interessant. Rovelli stelt namelijk dat de hedendaagse, schadelijke scheiding tussen 'Humanities' en 'Science' aan de basis van deze onderwaardering ligt. Het idee dat er meer kruisbestuiving moet zijn tussen alfa en bèta, spreekt me zeer aan en het maakt dat ik me afvraag of het gymnasium waar we – in de ogen van velen – veel te veel tijd besteden aan de Grieken en hun taal, juist niet de plek is die verhoudingsgewijs veel holisten voortbrengt,

mensen die diep kunnen gaan, maar ook breed kunnen kijken, over de grenzen.

Ik ben van plan beide schrijvers daarnaar te vragen. Voor de lezers die geïnteresseerd zijn geraakt in Anaximander en/of Carlo Rovelli een van de weinige teksten die we nog hebben van Anaximander:

“Het begin van de wezens is het Onbegrensde; en van waaruit het leven van de wezens voortkomt, daarin voltrekt zich ook hun vernietiging, volgens noodzakelijkheid, aangezien ze allemaal, de een aan de ander, de straf en boete van de ongerechtigheid betalen, naar de regel van de tijd.”

En van Carlo Rovelli als hij naar aanleiding van de vraag of wij de absolute waarheid kennen of dat cultureel relativisten gelijk hebben:

“Being aware that we might be wrong is different from claiming that it is senseless to speak of right or wrong. Knowing that a given judgement is born within a complex cultural context and is related to many others does not necessarily imply that we are unable to recognize it is wrong.By (different cultures DG) coming face to face, different cultural realities immediately engage with one another and modify their own value systems and criteria of truth”²

² Carlo Rovelli, Anaximander, Pennsylvania: Westholme Publishing, 2011, p. 133, 134.

Mortui

In de rubriek Mortui worden de namen opgenomen van oud-leerlingen en -docenten, c.q. medewerkers van het Gymnasium Haganum die ons ontvielen. Wij stellen het op prijs wanneer nabestaanden, vrienden en/of bekenden ons op de hoogte stellen van een overlijden. Dat kan met een overlijdensbericht, een brief of e-mailbericht aan de ledenadministratie: abactis@socialiter.nl.

Mortui – doorgekregen na het verschijnen van Socialiter nummer 34 (december 2019):

IJ.M.D. Kentie	(Ijsbrand)	e.e. 1955	07 mei 2017
ir. G.C. van Eybergen	(George)	e.e. 1964	18 juli 2019
L.L. Weimar-de Beer	(Lous)	e.e. 1966	november 2019
P.J. Elgersma-Cramer	(Pien)	e.e. 1953	12 september 2019
J.P. Scherft	(Han)	e.e. 1948	09 februari 2020
dr ir G.A. Pieters	(George)	e.e. 1947	06 maart 2020
C. Buter-de Haas	(Corine)	e.e. 1955	09 maart 2020

Uitslag zoekplaatje Socialiter nr. 34

Kees van der Vlis (e.e. 1980).

We hebben een flink aantal reacties ontvangen op het zoekplaatje dat we hebben geplaatst in het vorige nummer van Socialiter. De eerste, zeer uitgebreide reactie was van Carla Mandersloot, die in 1964 eindexamen heeft gedaan. Wij ontvangen deze reactie op 18 december 2019. Dat moet haast wel dezelfde dag zijn dat het exemplaar op de deurmat belandde.

‘Deze foto vond ik – Carla Mandersloot (e.e. 1964) - in mijn fotoalbum met een lijstje namen, zelf sta ik aan de rechterkant.

Vooraan staand: Julius Röntgen. Vooraan zittend v.l.n.r.: Elga Czapski, Tanja van Beek, Ida de boer, Else-Marie Grondel.

Middelste rij v.l.n.r.: Ronnie Riem, Heye Schaper, Albert Huizinga, Marion Juliard, Marleen Jonkers, Carla Mandersloot

Achterste rij v.l.n.r.: Hans Hartog, André van Dijk, Matthijs van Eeden, Rob Visser, Cock Doorschodt, Kees van der Wolf

Dit is de enige klassenfoto van het Haganum die ik bezit. Wel heb ik nog enkele kleine foto's van leraren en leerlingen van de 4e klas ('60/'61).

Er bestaat bovendien een geluidloze film van ongeveer een half uur waarop het binnenrijden door de poort van leraren en leerlingen, en het lopen van leerlingen op de binnenplaats.

Verder de Parijsreis uit die tijd en beelden van een muziekkamp met Brans, ik meen in Volgelenzang. Die film is een aantal keren vertoond op reünies. Later heb ik hem aan Marc Dubois – toen biologieleeraar – gegeven, als video of dvd, dat weet ik niet meer. Nog weer later wist niemand dat meer en hoorde ik dat de film waarschijnlijk in een gemeentearchief terecht gekomen is. Mocht er belangstelling voor zijn dan kan ik proberen hem in digitale vorm om te zetten en zo beschikbaar te maken.

Ben benieuwd of, en hoeveel, reacties er komen op deze foto. Niet iedereen heeft eindexamen op het Haganum gedaan. Het tragische is dat zelfs twee leerlingen op deze foto al kort na die tijd overleden zijn, Ronnie Riem (ziekte) en Matthijs van Eeden (zelfdoding).'

Kees Neisingh reageerde een dag later met een foto van zijn fotoalbum waarin de namen met de hand onder de foto zijn opgeschreven. Wij willen u deze foto uiteraard niet onthouden. Overigens, Kees Neisingh staat zelf niet op de foto, omdat hij ziek was toen de foto genomen werd.

3e Klasse C Gymnasium Haganum
v.l.n.v. Julius Rindgen, Ronnie Riem, Hans Hartog, André van Nijke,
Matthijs van Eeden, Heye Schaper, Elga Czapski, Albert Heisinga,
Rob Visser, Tanja van Beek, Maxim Julliard, Coek Douvrecht,
Ita de Boer, Kees van de Wolf, Marken Jankens, Else-
marie Gommel, Carla Mandersloot

Weer een dag later kwam de reactie van Julius Roentgen binnen. Hij schreef dit uitgebreide antwoord:

‘Graag reageer ik op de oproep om de namen te geven bij de klassenfoto zoekplaatje nr. 34. Zoals bekend kwam regelmatig de schoolfotograaf op school om alle leerlingen te fotograferen en klassenfoto’s te maken:

Op de onderhavige foto ontbreken Cees Neisingh en Ewout Lietaert Peerbolte. Van de naam van een van de meisjes ben ik niet meer zeker. Daar gaat ie dan van boven naar beneden: eerste rij v.l.n.r.: André van Dijk, Matthijs van Eeden (kleinzoon van Frederik van Eeden, speelde voortreffelijk klassiek gitaar maar was een tragische persoon: hij pleegde zelfmoord. Naast Matthijs Rob Visser daarnaast: Cock D’Oorschodt en Kees van der Wolf (nog niet zo lang geleden overleden, Rij 2 van boven Ronnie Riem (zoon van de gymnastiekleraar, jong gestorven aan lymfeklierkanker, schuin achter Ronnie Hans Hartog, naast hem Heije Schaper, zoon van de chef v.d. Luchtmachtstaf, ook al overleden Naast Heie Schaper Albert Huizinga, bekend reünist, Naast hem Marion ... Naast haar: Marleen Jonkers en Carla Mandersloot. Onderste rij Julius Roentgen Elga Czapski Tanja van Beek, Ida de Boer en Elzamarie Grondel. Het was klasse 3C cursusjaar 1958/59 Uiteraard hoop ik, dat nog meer oud leerlingen hierop reageren. Momenteel kan ik alleen nog maar de plaats in het fotoalbum terugvinden niet de foto zelf. Ik dacht dat ik de foto ooit naar schoolbank.nl had opgezonden maar kon hem vandaag daar evenmin terugvinden.

Hartelijke groeten van Julius Roentgen (e.e. 1965).’

Hester van der Meer, die in een parallelklas zat, stuurde de volgende reactie:

‘In 1959 zat ik in de parallel-klas van 3c, maar ik herken wel enkele 3c-ers: helemaal rechts achteraan: Cock Doorschot en iets voor hem Kees van der Wolf (van het cabaret met Wim Noordhoek). In het midden vooraan met lichte trui: Elga Chapski. Verder wel bekende gezichten, maar namen... Met hartelijke groet, Hester (Hetty) van der Meer- Stoffer.’

De laatste reactie kwam in februari 2020 binnen en was van Albert Huizinga, eerder door Julius Roentgen omschreven als ‘bekend reünist’. Hij stuurde deze reactie:

‘Staannd v.l.n.r. : Julius Röntgen, Ronnie Riem, Hans Hartog, André ... (Achternaam vergeten. Is halverwege het schooljaar ingestroomd van Gem. Gymnasium Leeuwarden), Heye Schaper, Mathijs van Eeden, Albert Huizinga, Rob Visser, Marion Juliard, Cock Doorschodt, Kees van der Wolf, Marleen Jonker, Carla Mandersloot. Zittend v.l.n.r.: Elga Czapski, Tanja ... (achternaam vergeten), Ida den Boer, Elsemarie Grondel.’

De redactie van Socialiter wil iedereen bedanken voor de inzendingen en de uitgebreide antwoorden. We hopen dat het volgende zoekplaatje ook weer zoveel reacties uitlokt.

Zoekplaatje Socialiter nr. 35

Deze klassenfoto is genomen op het bordes van het Haganum in 1966. Het toont de leerlingen van klas 4B. Weten jullie nog wie dit zijn? Stuur de lijst met namen per e-mail naar de redactie: redactie@socialiter.nl

In nummer 36 zullen we de namen bij de foto plaatsen.

Oproep van Hans Groen (e.e. 1954)

Mijn naam is Hans Groen, en ik ben iets, wat ik destijds erg belangrijk vond, helaas vergeten. Ik hoop dat tijdgenoten van mij, in brede zin wel te verstaan namelijk pupillen van hieronder genoemde docenten, een beter geheugen hebben dan ik en mij kunnen helpen het onderstaande weer boven water te krijgen.

Het gaat om twee verschillende zaken:

1. Wiskundeleraar Boneschanser, voornaam mij onbekend of ontschoten, had het vaak in de algebrales over *het recept*. Met dit recept kon je helpen moeilijke vraagstukken op te lossen. Wat stond er in dat recept?
2. Henri Boulan, conrector en leraar Frans, had op één A4-tje alle gevallen genoteerd

wanneer je de *subjonctif* moest gebruiken. Dat was erg handig, want het was voor ons nogal ingewikkeld wanneer wel en wanneer niet. En met dit A4-tje bij de hand kwam je er altijd uit. Maar wat stond erop dat A4-tje, wie heeft het nog?

Als iemand mij kan helpen met een of beide 'problemen', ben ik hem of haar heel dankbaar. Omdat ik zelf niet beschik over een PC, kunt u uw ervaringen doorgeven aan het e-mailadres van een van mij klasgenoten, die het dan weer aan mij zal doorgeven. Dit adres luidt: constantijn@onsnet.nu.

De redactie is natuurlijk ook erg benieuwd naar de oplossing van deze problemen en ontvangt graag op het redactieadres redactie@socialiter.nl de oplossing.

Socialiter

Vivat, Vivat, Societas

L. Spanjaard, 1912

1. So - cia - li - ter con - cor - di - a nos ha - bet et ha - be - bit Do -
2. Po - ë - tae su - mus, mu - si - ci, ri - di - cu - li, auc - to - res Et
3. Pe - ri - tus prae - ses, ad - mi - nis - trant, scri - ba stu - di - o - sus E -
4. Spe - ra - mus nos fe - li - ci - ter con - sta - re so - cie - ta - tem Per

1. nec cru - de - lis mors om - nes a - mi - cos nos de - le - bit Dum
2. ca - ni - mus ex a - ni - mo pu - el - las et a - mo - res Sed
3. gre - gi - ë, cum temp - tet ra - ro a - li - quis bel - lo - sus So -
4. sem - per om - nia tem - po - ra ad mun - di vas - ti - ta - tem Et

1. um - brae va - nae e - ri - mus in Tar - ta - ro in - a - nil
2. ta - men su - mus ju - ve - nes non ru - des at ur - ba - nil
3. cia - li - tem ut per - tur - bet: sunt co - na - tus va - nil
4. si - mus sem - per hi - la - res et a - la - cres et sa - nil

Vi - vat, Vi - vat, So - cie - tas Gym - na - si - i Ha - ga - nil

Colofon

Bestuur

Conny Elderhorst (e.e. 1975)

Praeses

Marion Drielsma (e.e. 1973)

Vice-praeses

Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1984)

Abactis

Aliedje de Cock (e.e. 1962)

Quaestor

Kees van der Vlis (e.e. 1980)

Lid

Rector Gymnasium Haganum

Hanneke ten Hove-Lugtenberg

Redactie

Conny Elderhorst (e.e. 1975)

Marion Drielsma (e.e. 1973)

Kees van der Vlis (e.e. 1980)

Lidmaatschap

Opgeven via abactis@socialiter.nl

Contributie: € 15,- per jaar

IBAN: NL32 INGB 0006 8921 67

BIC: INGBNL2A

Ledenadministratie

Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1984)

E-mailadres: abactis@socialiter.nl

Help Socialiter het ledenbestand up-to-date te houden door aanpassingen in contactgegevens zo spoedig mogelijk door te geven. Dit kan via het hierboven genoemde e-mailadres..

Neem voor vragen contact op met de ledenadministratie.

Digitaal

Webmaster: Kees van der Vlis

E-mailadres: webmaster@socialiter.nl

Website: www.socialiter.nl

Fotothoek: <https://socialiter.piwigo.com>

Facebook: <https://www.fb.com/socialiter/>

Socialiter is ook te vinden op LinkedIn.

Oplage

575 exemplaren

Omslagfoto

De hal van het Gymnasium Haganum

Lay-out

Dona Söhngen (e.e. 1965)

